

ВІДЗИВ

офіційного опонента Н. А. Побірченко на дисертацію

Піддячого Миколи Івановича “Теоретико-методичні засади підготовки старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання”, подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 - теорія та методика трудового навчання

На сучасному етапі розвитку суспільства висунуто принципово нові вимоги до технологічної освіти учнівської молоді. Профільно-технологічна підготовка старшокласників до подальшої освіти здійснюється з метою розвитку соціально-значущих якостей і цінностей особистості. Наукового значення набувають дослідження теоретичних засад створення освітнього практико-орієнтованого простору для формування у старшокласників усвідомленого професійного самовизначення.

У контексті таких досліджень виконана М.І. Піддячим дисертація виявилася актуальною і своєчасною.

Визначена докторантом тема дослідження “Теоретико-методичні засади підготовки старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання” по суті ставить перед освітою державне завдання.

Проблема підготовки старшокласників до професійної діяльності виникла не сьогодні. Її розв’язанням займаються всі організації в нашому суспільстві. Микола Іванович Піддячий за останні роки власної педагогічної діяльності (теоретичної і практичної) переконався в тому, що професійний інтерес, як провідний мотив життєдіяльності, виникає і зміцнюється у людини в школі. Таким чином, в умовах підготовки старшокласників, що реалізуються на етапі профільного навчання, повинна діяти практико-орієнтована методична система. Тільки реально діюча профінформаційна методична система, згідно дослідницьких положень автора дисертації, може скласти для старшокласників той соціальний простір для їх професійного та особистісного самовизначення.

Піддячий М.І. досить чітко обґрунтовує теоретико-методологічні основи докторського дослідження. При цьому автор виділяє та пояснює ті протиріччя, що помітно, з одного боку, оптимізують інноваційний процес у підготовці старшокласників до професійної діяльності, з другого боку, впливають на суб'єктну мобільність у створенні умов профільного навчання.

Дозволю собі узагальнити і назвати окремі протиріччя, на яких загострює увагу автор дисертації. Це стосується впровадження в професійне навчання інтегративного підходу; забезпечення старшокласників необхідним обсягом професійної інформації технологічного профілю; наявність теоретико-методологічних засад функціонування профільно-центричної системи технологічної освіти, тощо.

Так, оскільки дисертація Піддячого М.І., “Теоретико-методичні засади підготовки старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання” виконана на запит суспільства, зокрема нової системи його господарювання – ринкової економіки і ринкових стосунків між людьми, актуальність дослідження не викликає сумнівів.

Понятійна основа дослідження охоплює необхідні позиції методології і завдань експерименту. Об'єкт та предмет дослідження співвідносяться з метою і завданнями, що відображено у концептуально-гіпотетичних позиціях дисертації.

Структура дисертації відображає логіку наукового пошуку.

У першому розділі проаналізовано досягнення в науці з питань модернізації профільного навчання.

За своєю суттю, обрана дослідником методологія (розділ 1, с. 22 - 85) є базовою основою пізнання і перетворення реально діючої профільно-технологічної освіти. Змістовний блок методології сприяє визначенню науково обґрунтованих і раціонально організованих педагогічних умов навчання старшокласників, систематизує теоретичні і практично діючі в регіоні основи підготовки старшокласників до професійної діяльності.

Виклад тексту дисертаційної роботи засвідчує готовність Піддячого М.І. до впровадження наукового методу пізнання й розширення пізнавальних і методологічних засобів, що застосовуються у науковому дослідженні.

Запропоновані дослідником *методологічні основи* системи профільно-технологічної підготовки спрямовують старшокласників на вивчення потреб регіонального ринку праці. Автор дисертації при цьому користується збалансованою типізацією професій: людина-людина (л-л), людина-природа (л-п), людина-техніка (л-т), людина-художній образ (л-х), людина-знакова система (л-з). В цьому напрямі у дисертації запропоновано педагогічні технології, які побудовані на основі активізації й інтенсифікації професійної діяльності старшокласників. Дослідник пропонує моделі навчання за принципом активності старшокласників у створенні умов профільного навчання. Така співпраця вчителів і учнів на заняттях цілеспрямовує сприйняття учнями інформації з якою вони працюють і усвідомлюють її практичне застосування. Навчальна діяльність супроводжується професійною мотивацією, усвідомленням власних потреб в знаннях, уміннях і навичках, завдяки яким трансформуються профільні вимоги в професійну діяльність.

Заслужують позитивної оцінки аспекти дослідження в яких автор обґрунтовує і реалізує ідею автентично-компетентнісного зорієнтованого підходу. У процесі формування професійних якостей особистості дисертант переконує нас в тому, що для успішної професійної діяльності необхідно керуватися місцевим культурним середовищем, оскільки, особистість зростає і є учасником природних процесів. У зв'язку з цим, наголошує автор дисертації, підготовка старшокласників в умовах регіону має забезпечувати учнів не лише знаннями навчального предмету, а й формувати в них ключові компетентності пов'язані з вихованням позитивного ставлення до культури і підтримки ними регіонального ринку праці.

Автор розставляє акценти на створенні умов для входження особистості у регіональний світ професій і побудові в ньому успішного кар'єрного зростання. У дисертації автор намагається визначити професійні орієнтири в яких відображено кількісну і якісну потребу регіонів у кадрах, а також конкретні види праці, професій, можливості профільної підготовки учнів за самостійно обраним фахом.

За авторським баченням одним із важливих аспектів змісту профільно-технологічної освіти є структурування, яке сприяє реалізації принципу

природовідповідності у навчально-виховному процесі. У такому разі з реалізацією принципу природовідповідності в навчанні, а відповідно і структуруванням змісту освіти, автор цілком слушно порушує проблему інтеграції цього змісту як системоутворюючого компонента методичної системи профільно-технологічної підготовки старшокласників.

Другий розділ дисертаційної роботи присвячено критично-рефлексивному аналізу досліджень вітчизняних вчених-педагогів. Результати аналізу праць вчених дозволили автору дисертації теоретично обґрунтувати ідею про те, що підготовка старшокласників до професійної діяльності здійснюється ефективно, якщо дидактика і методика профільно-технологічного навчання співвідноситься з професійними інтересами і продуктивністю діяльності учнів як взаємодіючі системи знань, умінь і навичок. На основі взаємодії складових підготовки діє ієрархічна структура методологічних, дидактичних і методичних принципів підготовки старшокласників до професійної діяльності. З огляду описаного, підкреслимо, що автору роботи М.І. Піддячому вдається започаткувати профільно-центричну систему підготовки старшокласників до професійної діяльності за технологічним напрямом.

Важливість розкриття дисертантом теоретичних засад підготовки учнів до професійної діяльності підтверджується фактичним науково-дослідним матеріалом, у змісті якого М.І. Піддячий підкреслює роль у підготовці учнів до соціально-професійної адаптації, професійно-соціального досвіду, що набувається на ринку робочої сили.

У теоретичній частині роботи, з особливим ставленням до дослідження, дисертант описує виховний і розвивальний потенціал, що реалізується в умовах профільного навчання.

У третьому розділі дисертації автор пропонує систему орієнтирів для учнів, що спрямовують їх на професійну діяльність. В умовах профільної підготовки автор дисертації радить проводити поглиблену професійну орієнтацію учнів. М.І. Піддячим уточнено напрями профорієнтаційної роботи зі старшокласниками як супровід професійного навчання; виокремлено значення професійної інформації, професійного консультування, професійного відбору як складових методичної

системи профільної підготовки старшокласників до професійної діяльності; теоретично обґрунтовано професіографічну діяльність учнів старших класів з урахуванням особливостей їхніх домінуючих профілів в розвитку схильностей та здібностей. Важливе місце автором відведено обґрунтуванню процесу навчання старшокласників професійному самовизначенню.

Позитивні результати організованої профільної підготовки досягнуті за допомогою принципів індивідуалізованого практико-орієнтованого навчання, підсиленої інтелектуалізації у засвоєнні профільних знань, визначенні професійної перспективності, тощо.

Особливої уваги у дослідженні проблеми заслуговує розроблена докторантом модель підготовки старшокласників до професійної діяльності.

М.І. Піддячому вдалося у моделі визначити напрями підготовки, що об'єднують загальноосвітню школу і міжшкільний навчально-виробничий комбінат. Автор дисертації вперше досить грамотно показує, що у профільній підготовці учнів регіону до професійної діяльності пріоритетними засадами є родинне коло, територіальна громада, суспільні інституції, органи влади та самоврядування, соціально-економічні об'єкти і засоби масової інформації. Таким чином, перелічені вище засади підготовки, що чітко визначені в роботі, можуть скласти одну із провідних стратегій, що сприятиме реформуванню шкільної освіти в цілому.

Не менш цікавим для сучасної науки і практики є в дисертації дослідницький матеріал, що розкривається дисертантом у четвертому розділі роботи «Методична система профільно-технологічної підготовки старшокласників до професійної діяльності».

Системоутворюючим чинником методичної основи у підготовці старшокласників до професійної діяльності дисертант використав метод проектів. Завдяки цьому методу проектів забезпечувалася діюча на регіональному ринку праці стабільність у доборі профілів технологічної підготовки: автосправа, швейна і кулінарійна справа, художнє оформлення, садово-паркове мистецтво.

За авторським баченням, і з ним важливо погодитися, основні положення багаторівневої підготовки в освітній галузі «Технологія» зреалізуються шляхом

включення профільно-технологічних дисциплін в загальноосвітню підготовку учнівської молоді. Старшокласникам надається можливість здійснювати самостійний пошук особистісноціннісної навчально-професійної діяльності.

Заслужують позитивного оцінювання дисертаційні положення про те, що розвиток сучасного регіонального ринку праці зумовлюється місцевим етносередовищем: кліматом, рельєфом, традиційними технологіями, що використовуються у виборі та оновленні учнями ряду класичних професій.

Аналіз результатів апробованого експериментального матеріалу, що проведено у п'ятому розділі дисертації переконує в тому, що експеримент в науковому дослідженні проблеми є інформативним способом отримання дослідником нових наукових знань. Незважаючи на певні протиріччя, що описані в роботі і діють у підготовці старшокласників до професійної діяльності, дисертанту Піддячому М.І. вдалося експериментальним моделюванням системи навчання учнів обґрунтувати наявні можливості вирішення багатьох задач цієї нелегкої сучасної проблеми.

Позитивно оцінюючи надзвичайно цінну для теорії і практики дисертаційну роботу М.І. Піддячого, вважаємо за необхідне зауважити наступне:

1. У використаних основних поняттях, термінах, словосполученнях автор допускає неоднозначність у визначеннях.

2. У висновках до закінченої роботи спостерігається недостатньо виважене використання повторів щодо не обґрунтованих понять. Сказане стосується поняття «проектно-центрична система технологічної освіти».

3. На наш погляд зреалізований зміст основних завдань дослідження не достатньо чітко узагальнено у відповідних розділах дисертації (Див. третє завдання і висновки до третього розділу дисертації).

4. У методичних засадах підготовки старшокласників до професійної діяльності пропущено профорієнтацію як системне утворення в навчанні учнів технологіям особистісного і професійного самовдосконалення (Див. модель системи підготовки).

5. Потребують додаткової конкретизації сформульовані критерії готовності старшокласників до професійної діяльності.

Наведені зауваження і побажання не можуть ставити під сумнів позитивну оцінку виконаного М.І. Піддячим дисертаційного дослідження.

Всебічна оцінка дисертаційного дослідження дає підстави зробити висновок: воно є завершеною, самостійно виконаною М.І. Піддячим працею, в якій одержано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують актуальну наукову педагогічну задачу, яка має суттєве значення для теорії та методики трудового навчання.

Автореферат і публікації відбивають зміст і основні результати дослідження. Висновки ґрунтовні й перспективні.

За змістом, завершеністю, достовірністю отриманих результатів, новизною, теоретичною і практичною значущістю дослідження Піддячого Миколи Івановича “Теоретико-методичні засади підготовки старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання” відповідає вимогам, які висуваються до докторських дисертацій, а його автор – Піддячий Микола Іванович заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук із спеціальності 13.00.02 - теорія та методика трудового навчання.

Офіційний опонент,

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри дистанційної освіти
Інституту заочного і дистанційного навчання
Національного авіаційного університету

Н.А. Побірченко